

Nr 85.

Ankom till riksdagens kansli den 14 december 1945 kl. 3 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen den 30 november 1945 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 389, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 2 100 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehäft en inom första kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 451, av herrar *Manner-skantz* och *Gränebo*, vari hemställts att riksdagen måtte uttala sig för att prisdifferentieringsbidrag må utgå inom hela Kalmar läns södra hushållningssällskaps område.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionen, får utskottet hänvisa till denna.

Till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område har innevarande års riksdag anvisat ett reservationsanslag av 126 000 000 kronor (prop. nr 303; r. skr. nr 472). Av nämnda anslag har ett belopp av 6 000 000 kronor beräknats för utbetalande under regleringsåret 1945/46 av lokala differentieringsbidrag å mjölk till jordbrukare inom områden, som drabbats av ogynnsamma skördeförhållanden. I propositionen angavs, att ifrågavarande bidrag borde utgå i mån av behov, vilket uttalande av riksdagen lämnades utan erinran. Under föregående år, då dylika bidrag utgått, har detta behov bedömts med ledning av det faktiska skördeutfallet samt de lokala växlingarna i detta. Områden, där skörden motsvarat eller överstigit normalskörd, ha sålunda icke ansetts böra erhålla bidrag. Vidare ha bidrag icke tilldelats områden, där skörden uppgått till eller närmat sig riksmedeltalet. Bidraget har beräknats till visst belopp per kilogram vid mejeri invägd mjölk och har utgått för tiden oktober—maj under regleringsåret.

I skrivelse den 16 november 1945 har *statens livsmedelskommission* hemställt, att det för lokala differentieringsbidrag å mjölk avsedda anslagsbeloppet måtte höjas till 8 000 000 kronor samt att därifrån måtte få utbetalas, förutom differentieringsbidrag å mjölk i enlighet med vad i det följande när-

mare angives, även ersättning till jordbrukare, som under 1945 drabbats av översvämningsskador. Nämda anslagsbelopp föreslås även få användas för utlämnande av avskrivningslån för iståndsättande av genom översvämningar förstörda invallningar, broar och liknande för jordbruksdriftens upprätthållande betydelsefulla fasta anläggningar. Kommissionens förslag grunda sig å en vid skrivelsen fogad utredning, som kommissionen låtit verkställa i anledning av att den ovanligt rika nederbörden under augusti månad i stora delar av landet medfört en kännbar försämring av skördeutfallet. Utredningen har utförts av en särskild delegation av representanter för kommissionen och Sveriges lantbruksförbund.¹ Till utredningen har kommissionen fogat yttranden från ett flertal myndigheter och sammanslutningar.

I sin skrivelse har kommissionen meddelat, att till delegationen överlämnats för att tagas i övervägande vid dess uppdrag ett antal till kommissionen för utlåtande remitterade framställningar om bidrag av statsmedel för täckande av genom översvämningsskador uppkomna förluster. Framställningarna kunna hänföras till två olika grupper, nämligen dels sådana, som avse under våren 1945 uppkomna skador, dels sådana som avse skador vilka uppstått under hösten samma år. De framställningar, som äro att hänföra till den förra gruppen, avse huvudsakligen följande.

Kalmar län. Riksförbundet landsbygdens folk har med skrivelse den 6 oktober 1945 överlämnat en framställning från Kalmar norra länsförbund av riksförbundet med anhållan om största möjliga bistånd i anledning av den ökade kostnad, som förorsakats jordbrukarna inom länsförbundets område genom den rikliga nederbörden i början av maj. Kostnadsökningen har angivits till sammanlagt 130 576 kronor 27 öre.

Älvsborgs län. Med skrivelse den 30 oktober 1945 har samma riksförbund överlämnat en av Norra Älvsborgs länsförbund av riksförbundet gjord framställning om dels ersättning för kostnaderna för inom området verkställd omsådd av vårsäd, förorsakad av under såningsperioden inträffade skyfallsliknande regn, och dels differentieringsbidrag å mjölk. Nyssnämnda kostnader ha beräknats till 29 332 kronor 37 öre.

Skaraborgs län. Arrendatorn F. Bengtsson, Tidavad, har anhållit om ersättning för genom översvämning under vårbruket uppkommen skada, vilken uppskattats till 1 700 kronor. Länsstyrelsen och lantbruksstyrelsen ha avstyrkt bifall till framställningen.

Vidare har länsstyrelsen i länet överlämnat liknande framställningar från jordbrukarna E. Hjert i Rosenlund och O. Andersson i Ändabäcken, Varnhems socken. Förlusten till följd av skadorna har upptagits till 600 respektive 395 kronor. Länsstyrelsen har icke haft något att erinra mot bidrag till sökandena.

Värmlands län. Länsstyrelsen i länet har överlämnat en framställning från arrendatorn O. E. E. Wahlman, Almarskogen, Karlstad, om ersättning för skador av ifrågavarande slag hösten 1944 och våren 1945. Förlusten i anledning av skadorna har beräknats till 1 000 kronor. Länsstyrelsen har tillstyrkt bidrag med 500 kronor.

¹ Delegationen har utgjorts av hovrättsrådet O. Söderström såsom representant för livsmedelskommissionen samt ledamoten av riksdagens andra kammare Hj. Svensson i Grönvik och direktören A. H. Stensgård såsom representanter för Sveriges lantbruksförbund, varjämte såsom sakkunniga biträtt chefen för kommissionens statistiska byrå, byråchefen O. Zetterberg samt chefen för kommissionens utredningsbyrå, byråchefen H. Olsson.

Ur de framställningar, som gjorts på grund av under hösten 1945 uppkomna skador, må här återgivas följande.

Uppsala län. Länets hushållningssällskap har i skrivelse den 24 oktober 1945 anhållit, att medel måtte anvisas för reglering av översvämningsskador inom Västlands, Österlövsta och Älvkarleby socknar. Förlusterna på grund av skadorna ha uppskattats till 104 555 kronor och hushållningssällskapet har föreslagit bidrag efter vissa närmare angivna grunder.

Malmöhus län. Mauritz Lilja m. fl. jordbrukare i Munkarps socken har i skrivelse den 4 oktober 1945 anhållit om bidrag i anledning av översvämningsskador med 5 923 kronor 25 öre.

Kronobergs län. Lantbrukaren J. Johansson, Bolmen, har i skrivelse den 17 september 1945 hemställt om bistånd med 300 kronor för skador av förevarande slag, av sökanden uppskattade till ett värde av 520 kronor.

Härjämte har länets hushållningssällskap i skrivelse den 22 september 1945 gjort framställning om att Kungl. Maj:t hos riksdagen måtte begära anslag med 9 000 000 kronor till skällig gottgörelse för förluster, som jordbrukare i länet lidit genom onormal nederbörd och därav vållade översvämningar. Verkställda beräkningar av förlusterna i anledning av skadorna sluta å tillhoppa 9 048 377 kronor. Hushållningssällskapet har tillika föreslagit vissa grunder för beräkning av den gottgörelse, som borde utgå för skadorna.

Kalmar län. Kalmar södra länsförbund av Riksförbundet landsbygdens folk har i skrivelse den 23 augusti 1945 hemställt, att åt livsmedelskommissionen måtte uppdragas att å ort och ställe göra undersökningar på närmare angivet sätt rörande skördeskadorna hos de jordbrukare, som därom göra anhållan, samt inkomma med förslag till Kungl. Maj:t om ersättning för lidna förluster.

Slutligen har länets södra hushållningssällskap i skrivelse den 22 september 1945 — under framhållande av att ingen jordbrukare inom sällskapets område torde ha undgått skador genom regn eller översvämningar — framlagt förslag till grunder för den ersättning, som syntes böra utgå för skadorna i fråga.

Beträffande innehållet i övrigt av framställningarna torde få hänvisas till handlingarna i ärendet.

Här torde tillika få anmälas *dels* av länsstyrelsen i Kalmar län med utlåtande den 8 november 1945 överlämnade framställningar från Emåns strandägareförening u. p. a. samt ett antal jordbrukare i Järeda socken om ersättning av statsmedel för skador i anledning av Emåns översvämningar under april och maj samt augusti månader 1945, *dels ock* av länsstyrelsen i Västernorrlands län med utlåtande den 16 november 1945 överlämnade framställningar från ett antal jordbrukare inom länet om ersättning för skador uppkomna genom skyfall den 24 och 25 juli samt den 18 augusti 1945. Över framställningarna har statens livsmedelskommission den 27 november 1945 avgivit utlåtande. I utlåtandet har kommissionen föreslagit, att de jordbrukare, som tillskyndats förluster på grund av ifrågavarande skador, skulle erhålla bidrag enligt samma grunder, som kommissionen i förenämnda skrivelse den 16 november 1945 ifrågasatt för liknande fall. I anslutning härtill har kommissionen hemställt, att, enär nu föreslagna bidrag kunde beräknas komma att medföra en kostnadsökning av 100 000 kronor, ett belopp av denna storlek måtte ställas till förfogande utöver det i kommissionens sistnämnda skrivelse angivna beloppet av 8 000 000 kronor.

I övrigt torde jämväl i fråga om dessa framställningar få hänvisas till handlingarna i ärendet.

Slutligen torde få anmälas, att hemmansägaren N. Johansson i Ljung, Röstånga, i en till Kungl. Maj:t ställd ansökning den 25 augusti 1945 hemställt om ersättning av statsmedel med 3 180 kronor för skador, som under sommaren 1945 förorsakats honom tillhörig växande gröda genom översvämning av Bäljane å i Kristianstads län. Över framställningen har lantbruksstyrelsen den 21 november 1945 avgivit utlåtande och däri på anförda skäl avstyrkt densamma.

Den av förenämnda delegation verkställda utredningen innebär i huvudsak följande. Enligt av livsmedelskommissionen lämnade direktiv har delegationen utgått från att behovet av differentieringsbidrag skulle liksom förut bedömas med ledning av det faktiska skördeutfallet samt de lokala växlingarna i detta. Områden, där skörden motsvarade eller överstege normalskörd, kunde sålunda icke anses vara i behov av bidrag. Ej heller borde områden, där skörden uppginge till eller närmade sig riksmedeltalet, erhålla bidrag. Däremot skulle områden med en skörd, som mera väsentligt understeg riksmedeltalet, genomgående berättigas till differentieringsbidrag, därest tekniska möjligheter att utbetala dylika bidrag förelåge med hänsyn till gränsdragningen mellan olika mejeriområden. Med utgångspunkt från dessa allmänna förutsättningar har delegationen föreslagit, att differentieringsbidrag skulle utgå under tiden oktober 1945—maj 1946 enligt vissa närmare angivna grunder med sammanlagt 3 685 000 kronor. Med hänsyn till de under året inträffade skördeskadornas starkt växlande och i vissa trakter katastrofartade karaktär har delegationen emellertid icke funnit det möjligt att åstadkomma en något så när rättvis och efter skadornas omfattning anpassad ersättning enbart genom differentieringsbidrag å mjölk. Delegationen har därför även utarbetat ett förslag till ersättningar åt jordbrukare, som under hösten 1945 drabbats av översvämningsskador. Kostnaderna enligt detta förslag ha av delegationen beräknats till 4 000 000 kronor för ersättning av skördeskador samt 150 000 kronor för avskrivningslån, avsedda att möjliggöra istandsättande av genom översvämningar förstörda eller svårt skadade invallningar, broar och dylika fasta anläggningar av direkt betydelse för jordbruksdriften. För bestridande av dessa kostnader har delegationen föreslagit, att de tidigare för regleringsåret 1945/46 beräknade medlen å 6 000 000 kronor till prisdifferentieringsbidrag måtte höjas till 8 000 000 kronor och att ur detta anslag måtte få bestridas nu nämnda kostnader. I fråga om ersättning för under våren 1945 inträffade regnskador har delegationen ansett, att dylik ersättning blott borde utgå i sådana fall, där skadorna varit av katastrofartad natur och sökandenas behov av hjälp styrkts.

En närmare redogörelse för innehållet i delegationens utredning samt livsmedelskommissionens förutnämnda skrivelse den 16 november 1945 och utlåtande den 27 i samma månad återfinnes i propositionen, till vilken utskottet får hänvisa.

Föredraganden, statsrådet Sträng, har i ärendet anført och föreslagit följande:

»Såsom framgår av det förut anförda tillfogades skörden i stora delar av landet på grund av den betydande nederbörden under augusti 1945 skador i sådan omfattning, att skördeutfallet påtagligt försämrades. I gynnsammare fall synas skadorna ha inskränkts till en försämring av skördens kvalitet eller kvantitet, medan åter i ogynnsammaste fall översvämningar inträffat som medfört total eller så gott som total förstöring. Genom dessa översvämningar uppstodo på många platser även skador å vissa för jordbruksdriftens uppehållande erforderliga anläggningar såsom invallningar, broar och vägar m. m. Givet är att de exceptionella väderleksförhållandena för jordbrukarna i de därav berörda trakterna kommit att medföra högst betydande ekonomiska förluster. På sina håll torde dessa kunna förväntas för de ekonomiskt svagast ställda jordbrukarna få katastrofala följder, därest statsmakterna icke skulle träda stödande emellan. Härtill kommer, såsom den av livsmedelskommissionen tillsatta delegationen framhållit, att risk synes föreligga för att jordbrukets produktionsförmåga kan komma att minska inom de svårast drabbade områdena. Vad nu sagts beträffande omfattningen och följderna av de under hösten 1945 vållade skadorna torde i stort sett även gälla de skador, som orsakats av de under våren och högsommaren samma år inträffade översvämningarna. Med hänsyn till det anförda finner jag i likhet med livsmedelskommissionen skäligt att de jordbrukare, som tillskyndats ekonomiska förluster genom förevarande skador, åtminstone i viss utsträckning bringas hjälp från det allmännas sida. Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att innevarande års riksdag tidigare anvisat medel till understöd åt jordbrukare i tvenne med det förevarande i viss mån likartade fall. Jag syftar härvid på riksdagens beslut rörande bidrag till hjälp åt de jordbrukare, som drabbats av hagelskador, samt sådana jordbrukare, som förorsakats förluster till följd av Tämnares översvämning (prop. nr 144 och 278; r. skr. nr 270 och 408).

Efter övervägande av frågan om vilken form de statliga hjälpåtgärderna i förevarande fall böra få, finner jag mig kunna biträda det av förenämnda delegation framlagda och av livsmedelskommissionen tillstyrkta förslaget. Även jag är alltså av den uppfattningen, att bistånd i första hand bör lämnas i form av lokala differentieringsbidrag å mjölken. I de fall, där skadornas omfattning varit så stor att en skälig ersättning icke kan åstadkommas enbart på detta sätt, bör emellertid utgå ett efter särskilda grunder beräknat bidrag. För skador å för jordbruksdriftens uppehållande betydelsefulla fasta anläggningar torde däremot böra lämnas ersättning genom bidrag till avskrivningslån.

I fråga om de närmare grunderna för beräkandet av bidragen kan jag i huvudsak ansluta mig till vad delegationen i dessa hänseenden föreslagit. Det torde sålunda i anslutning till vad i utredningen förordats böra ankomma på livsmedelskommissionen att besluta angående den omfattning i vilken de lokala differentieringsbidragen böra komma i fråga för nu förevarande ändamål. För erhållande av den särskilda ersättning, som jag tidigare förordat böra utgå, torde böra fordras, att skadorna skola ha uppstått på grund av

översvämning och att de medfört en avsevärd nedsättning av skörden å den brukningsdel, varom fråga är. Med hänsyn till att — såsom delegationen framhållit — alltid en förlustrisk föreligger vid drivande av jordbruk, torde vid bidragets bestämmande böra iakttagas, att de av skadorna drabbade jordbrukarna skola stå viss självrisk. Denna självrisk synes lämpligen kunna sättas till 30 procent av den beräknade normalskörden å brukningsdelen. Bidraget bör alltså i enlighet med förslaget utgå endast för återstående del av skadan och synes i regel böra bestämmas till 70 procent härav. Från denna bidragsprocent torde emellertid avsteg böra kunna göras, då med hänsyn till såväl skadans omfattning som den skadelidandes ekonomiska ställning så befinnes påkallat. Bidrag bör icke i något fall utgå, med mindre detsamma skulle komma att överstiga 25 kronor per brukningsdel. I fråga om de föreslagna avskrivningslånen torde böra gälla, att desamma må utgå blott vid mera omfattande skador och med i regel högst 50 procent av det belopp, vartill skadorna uppskattats. För att avskrivning av lånen skall kunna ske bör fordras, att de med lånen avsedda reparationsarbetena skola vara utförda inom relativt kort tid, förslagsvis 1 å 2 år.

Enligt min mening torde det vara lämpligast, att kostnaderna för nu föreslagna hjälpåtgärder i sin helhet bestridas från den del av prisregleringsanslaget, som avsetts för utbetalande av lokala differentieringsbidrag å mjölk. Då emellertid för nämnda ändamål endast är disponibelt ett belopp av 6 000 000 kronor samt ifrågavarande kostnader såsom av utredningen i ärendet framgår torde kunna skattas till 8 100 000 kronor, blir erforderligt att sagda anslag förstärkes med ett belopp av 2 100 000 kronor. I betraktande av att det är önskvärt att de ifrågasatta bidragen kunna utbetalas snarast möjligt, synes beloppet böra upptagas å tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår.

Därest riksdagen bifaller de av mig i det föregående förordade förslagen, torde det få ankomma på Kungl Maj:t att sedermera i huvudsaklig anslutning till det anförda meddela erforderliga föreskrifter i ämnet. Jag förutsätter härvid att ifrågavarande bidrag komma att hållas inom nu förutsatta kostnadsram så att ytterligare medel icke skola bliva erforderliga för ändamålet.»

Utskottet. De synpunkter föredragande statsrådet anfört med avseende på behovet av den nu planerade stödaktionen för jordbrukare, vilka under innevarande år, företrädesvis under hösten, på grund av osedvanlig nederbörd fått sin skörd förstörd eller påtagligt försämrad, synas utskottet förtjäna beaktande. Utskottet finner liksom föredraganden skäligt att bistånd från det allmännas sida beredes de jordbrukare som genom förevarande skador tillskyndats ekonomiska förluster.

Vad i propositionen föreslagits i fråga om hjälpåtgärdernas utformning synes utskottet vara godtagbart. Mot föreslagna anordning med lokala differentieringsbidrag å mjölken kan visserligen invändas att härigenom icke vinnes full rättvisa jämställda fall emellan, eftersom någon individualprov-

ning ej kan anknytas till en dylik bidragsform. Emellertid torde olägenheterna härav icke bliva alltför stora, utan synes anordningen i anslutning till riksdagens tidigare fattade beslut rörande jordbruksregleringen böra godtagas i den föreliggande situationen. Genom att densamma för de fall, där skadornas omfattning varit så stor att en skälig ersättning icke kan åstadkommas enbart på detta sätt, kompletteras med bidragstilldelning, beräknad efter andra grunder och anpassad till varje enskilt fall, befordras önskvärd likformighet åtminstone beträffande de hårdast drabbade jordbrukarna.

Ehuru den i propositionen framlagda utformningen av hjälpåtgärderna icke givit utskottet anledning att föreslå någon ändring, vill dock utskottet i detta sammanhang framhålla — vilket för övrigt synes vara avsett i propositionen — att det vid tillämpningen av reglerna för differentieringsbidragen bör vara möjligt för livsmedelskommissionen att, framför allt där mejeriområdena icke sammanfalla med socken- eller häradsgränserna, vidtaga av förhållandena påkallade jämkningar i syfte att åstadkomma största möjliga rättvisa. Med detta uttalande anser sig utskottet tillika ha besvarat den i ämnet väckta motionen, vilken icke härutöver torde böra föranleda någon riksdagens åtgärd. Vad angår förutnämnda särskilda bidrag är det utskottet angeläget att understryka vad föredraganden anfört om att den regelmässiga bidragsprocenten bör i avseende å ömmande fall med hänsyn till såväl skadans omfattning som den skadelidandes ekonomiska ställning kunna höjas på sätt livsmedelskommissionen närmare utvecklat.

Förslaget att för skador å för jordbruksdriftens uppehållande betydelsefulla fasta anläggningar lämna ersättning genom bidrag till avskrivningslån synes utskottet ändamålsenligt och tillstyrkes följaktligen.

Beräkningarna av medelsbehovet för differentieringsbidrag, särskilda bidrag och avskrivningslån föranleda icke någon utskottets erinran. Utskottet tillstyrker i enlighet härmed att till ändamålet anvisas ytterligare ett belopp av 2 100 000 kronor å tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

A. att riksdagen må till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av 2 100 000 kronor;

B. att motionen I: 451, i den mån den ej kan anses besvarad med vad utskottet ovan anfört, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 14 december 1945.

På jordbruksutskottets vägnar:

ABEL ANDERSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Alfred Andersson, Gabrielsson, Näslund, Nils Olsson* och *Hagman*, samt

från andra kammaren: herrar *Andersson* i Löbbo, *Liedberg, Gustafson* i Vimmerby, *Lundbom, Jacobson* i Vilhelmina, *Svensson* i Ljungskile, *Andersson* i Hyssna och *Jonsson* i Järvsand.